ڊاڪٽر بلوچ؛ قاضي قادن جا بيت

1. ڇاپي مطابق، ٻهرئين سٽ ۾ 'ٻنا' بدران 'ٻنا' آهي، جنهن جي معنيٰ ٿيندي ته: اي ڏٺي تون 'آن' مان 'ٻن' ٿو ڪرين ('ٻج' مان ٻن وارو ٻوٽو ٿو اپائين)، يا 'ان' کي ڦيرائي 'ٻن' ٿو ڪري ڇڏين. پر اهيءَ معنيٰ ڪان وڌيڪ سهڻي معنيٰ تڏهن ٿيندي جڏهن 'ٻنا' جي بدران 'ٻنا' پڙهبو. 'ٻنا' معنيٰ 'وڏيون ٻنيون' يا وڏا کيت': يعني اي ڏٺي هي تنهنجي ئي وڏائي ۽ قدرت آهي جو آن يعني ٻج جي ڪڻ مان شاهي کيت آپائي ٿو ڇڏين. ٻيءَ سٽ ۾ 'ٻيا' ڪان پوءِ لفظ 'سڀ' وڌائڻ سان وزن پورو ٿيندو.

2. معنيٰ ٿيندي ته:

-(اي خالق مالڪ! هيءَ تنهنجي ئي قدرت ۽ وڏائي آهي جو) تون آن جي ڪڻ مان وڏا شاهي کيت ٿو آپائين: بيشڪ وڏا شاهي کيت آن (ٻج) مان ٿو آپائين

-اي وڏا راجا! حقيقي راج تنهنجو ئي آهي؛ توکان سواءِ ٻيا سڀ ننڍڙا راوَ ۽ راڄواڙا آهن.

[107]

توڙي (تون) نه ڏيئين، تہ تنهنجو آسرو،
تو دَرُ ڇڏيان ڪيئن، اي (وَڙ-) وڏا راڄيا!

1. ڇاپي مطابق بيت جي پڙهڻي هيٺين ريت آهي:

توڙي نه ڏيهين، تہ تنهنجو آسرو،
تو دَرُ ڇڏان ڪيئن، اِي وڏا راڄيا.

ان جي بدران مٿي ڏنل پڙهڻي سان هيءُ بيت، شعر ۽ معنيٰ جي لحاظ سان، وڌيڪ صحيح ۽ سهڻو ٿيندو. پهرين سٽ جي وزن جي پورائي لفظ 'تون' وڌائڻ سان، ۽ ٻي سٽ جي وزن جي پورائي لفظ 'وَڙ' وڌائڻ سان سهڻي ٿيندي. 'وَڙ-وڏو' يعني 'وڏ وڙو' يا 'وڏي وڙ وارو'.

2. انهيءَ لحاظ سان معنيٰ ٿيندي:

—(اي منهنجا مالڪ!) جيتوڻيڪ تون نه ڏين، ته به تنهنجي مهر ۽ ڪرم جو ڏِي اٿم.

—اي راڄيا! تنهنجو در ڪيئن ڇڏيان، جو (يقين اٿم ته) تون وڏ-وڙو آهين.

[108]

اهر آلاهان، ڪوم لاهيو ڪڏهين،
ويا ڪاج هٿان، وَڌِ آئيندو وڏو ڏٺي.

1. ڇاپي مطابق پهرين سٽ جي پڙهڻي 'آلاهان' بدران 'الاهر' ۽ 'ڪوم' بدران 'ڪوم' آهي. قافيي جي لحاظ سان 'آلاهان' (=الله مان) صحيح ٿيندو. 'ڪوم' بدران

ڊاڪٽر بلوچ قاضي قادن جا بيت

’ڪوم‘ پڙهڻ وڌيڪ موزون ٿيندو. ’ڪام‘ پڙهجي ته بهتر ٿيندو، پر ’ڪوم‘ پڻ غلط ناهي. ٻيءَ سٽ ۾ ڇاپي مطابق ’ڪاڄ هٿاڻوَ‘ آهي، پر اهي لفظ ’ڪاڄ هٿان‘ ڪري پڙهبا، جو ’هٿان‘ پڙهڻ سان ئي قافيو صحيح ٿيندو. ’وڏ آڻيندو‘ صحيح آهي، جيتوڻيڪ ’وڏ آڻ‘ بدران ’وڏائڻ‘ وڌيڪ مشهور آهي.

2. معنيٰ صاف آهي ۽ مؤلف (هه) پڻ هيئين طور سمجهي ڪري لکي آهي ته:
--خدا مان آسرو ڪڏهن به نه لاهيو.
--جيڪي ڪارج هٿن مان نڪري ويا آهن (جن جي ٿيڻ جي اميد ئي نه آهي) انهن ڪان به وڏ (سنا) ڪم وڏو ڌڻي (خدا) پورا ڪندو.

[109]

تون آڌارُ سڌارُ تون، تون آڌائُو آڌَ،
تون ئي آکڙين ۾، تون ئي اندرِ هڏَ،
ڳَلِ لڳي ڳالهه چوان، ڪهڙي حاجتَ سڏَ!

1. ڇاپي مطابق پهرين سٽ ۾ ’آڌائو‘ بدران ’آڌائون‘ آهي، ۽ ٻيءَ سٽ ۾ ’اکڙين ۾‘ بدران ’اکڙين مون‘ آهي.

2. بيت جي معنيٰ صاف آهي (مؤلف (هه) پڻ صحيح لکي آهي) ته:
--اي ڌڻي منهنجا! تون ئي منهنجي آڌر ۽ ٽيڪ آهين؛ تون ئي منهنجو اجهو ۽ اوٽ آهين.
--تون ئي منهنجي اکين ۾، ۽ تون ئي منهنجي هڏ هاڏي ۾ سمايل آهين.
--(تون مون کي ايترو ته ويجهو آهين جو) آءٌ توکي ڳل لڳي دل جي ڳالهه چئي سگهان ٿو ۽ سڏ ڪرڻ جي ڪا ضرورت ناهي (جو تون مون کان پري ڪونه آهين).

[110]

سيچاٽا تي سينڌهنَ، ڏُونڌهئين، وسنِ جهنگ ۾،
مي ڪنڙُ ڪاونِ ڪيئنَ، ماسُ جنهين، کي ليکيو.

1. ڇاپي مطابق پهرين سٽ ۾ ’تي‘ بدران ’آتهي‘ ۽ ’ڏوهئين‘ بدران ’ڏُوُوئين‘ آهي. ٻيءَ سٽ ۾ ’مي‘ بدران ’سو‘ ۽ ’جنهين کي‘ بدران ’جنهين کو‘ آهي. اهي پڙهئيون راجستاني لهجي ۽ محاوري مطابق آهن. ’آتي‘ (=آتهين) لفظ به صحيح آهي پر ان سان وزن ۾ نقص اچي ٿو: انهيءَ ڪري ’تهي‘ (=’تهين‘ يا ’۽‘) پڙهڻ وڌيڪ موزون ٿيندو.
2. بيت جي معنيٰ صاف آهي ته: